

значення, насамперед, для кваліфікації кримінальних правопорушень, учинених у співучасті, оскільки дозволяють відмежувати одну форму співучасті від іншої, у тому числі установити вид злочинного об'єднання, визначають ступінь суспільної небезпеки діяння, вчиненого у співучасті. Якщо йдеться про проведену в КК України класифікацію форм співучасті, слід виділити так звані загальні ознаки (критерії), за якими проводиться така класифікація, що характерні для всіх форм співучасті, і спеціальні – за якими законодавець виділяє окремі види злочинних об'єднань. Зазначене питання є предметом окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Бажанов М.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Днепропетровск: Пороги, 1992. 166с.
3. Гришаев П.И., Кригер Г.А. Соучастие по советскому уголовному праву. Москва: Госюриздат, 1959. 254с.
4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
5. Вознюк А.А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192с.

Павкович Наталя Миколаївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник: Ткаченко Ірина

Михайлівна, викладач кафедри
кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ», «ЗЛОЧИН» І «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК» ЗА КК УКРАЇНИ

Кримінальне законодавство України становить собою відносно стабільну кодифіковану систему кримінально-правових норм, яка, в той самий час, є системою, що достатньо динамічно розвивається, і яка має оптимально відображати умови життя громадян, держави та суспільства в цілому. Серед останніх змін, внесених до Кримінального кодексу України (далі – КК України), доволі важливе місце посідають зміни, запроваджені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій

кримінальних правопорушень» № 2617-VIII від 22 листопада 2018 р., який набрав чинності 1 липня 2020 року [3, с. 13].

Новели вище вказаного закону, в першу чергу, полягають в тому, що в Загальну частину Кримінального кодексу України введено нове поняття – «кримінальне правопорушення». Це поняття визначене ч. 1 ст. 11 КК України: «Кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення» [2]. Кримінальне правопорушення є однією з основоположних категорій кримінального права. При цьому законодавець поділяє кримінальні правопорушення залежно від ступеня тяжкості на два види: кримінальні проступки та злочини, а злочини в свою чергу на: нетяжкі, тяжкі й особливо тяжкі.

Вказані новели умовно можна назвати «малою реформою кримінального законодавства України», оскільки вони тою чи іншою мірою пов'язані з відповідними змінами в більшості інститутів і норм чинного КК України [3, с. 13]. Тому виникає потреба встановлення співвідношення понять «кримінальне правопорушення», «злочин» та «кримінальний проступок» за КК України.

Виходячи із законодавчого формулювання ч. 1 ст. 11 КК України, можна виділити такі законодавчі ознаки кримінального правопорушення:

1. передбаченість КК України (кримінальна протиправність);
2. суспільна небезпечність;
3. вина (винність);
4. діяння (дія або бездіяльність);
5. вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Окрім перелічених законодавчих ознак, окремі науковці обґрунтовують доцільність віднесення також караності до ознак кримінального правопорушення.

Причому вказані ознаки властиві та є обов'язковими стосовно всіх видів кримінальних правопорушень – як кримінальних проступків, так і злочинів, в яких кримінальне правопорушення знаходить своє реальне виявлення в об'єктивній дійсності [3, с. 14].

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що відсутність принаймні однієї із описаних вище законодавчих ознак кримінального правопорушення унеможливує визнання певного діяння кримінальним проступком або злочином.

Зазначені ознаки є сутнісними, узагальненими, об'єктивними й у сукупності становлять зміст поняття «кримінальне правопорушення», в якому відображаються як фактичні та юридичні, так і соціальні властивості кримінального правопорушення як факту реальної дійсності [3, с. 14].

Перейдемо до понять «кримінальний проступок» та «злочин». Як вже зазначалось раніше, кримінальні правопорушення класифікуються на злочини (було до цього) і на кримінальні проступки

(новий інститут). Відповідно до ч. 2 ст. 12 КК України, кримінальним проступком є передбачене КК України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Можна ствердно сказати, що кримінальний проступок – це суспільно небезпечне кримінально-протиправне діяння (дія або бездіяльність), яке загальноприйнято розглядати як таке, що посягає на об'єкт кримінально-правової охорони, за вчинення якого законом передбачено кримінальну відповідальність.

Законодавець фактично переніс злочини невеликої тяжкості в категорію кримінальних проступків, обґрунтовуючи доцільність такого поділу існуючим значно меншим ступенем суспільної небезпеки злочинів невеликої тяжкості порівняно із злочинами середньої тяжкості, тяжкими та особливо тяжкими злочинами [1].

Також варто наголосити на тому, заради чого ухвалювалися зміни – це запровадження спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. Тим самим законодавець вважає, що спрощений порядок досудового розслідування у формі дізнання всіх кримінальних проступків сприятиме зменшенню навантаження на органи досудового слідства [1].

Щодо злочинів, то ними є найбільш небезпечні діяння, передбачені у Кримінальному законі, які заподіюють істотну шкоду або створюють реальну загрозу заподіяння такої істотної шкоди та посягають на права та законні інтереси фізичної чи юридичної особи, держави, суспільства.

Злочину притаманні всі ознаки кримінального правопорушення, про які зазначалося вище.

Зі статті 12 КК України можна зробити висновок, що злочином є передбачене КК України діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу (розмір залежить від ступеня тяжкості злочину) або позбавлення волі на певний строк, а за особливо тяжкий злочин може бути передбачене ще довічне позбавлення волі.

Варто наголосити, що таке покарання як позбавлення волі може бути передбачене тільки за злочини, а за кримінальні проступки – покарання, які не пов'язані з позбавленням волі.

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що «кримінальне правопорушення» – це узагальнене поняття «злочину» та «кримінального проступку», тобто воно включає в себе дані поняття. Співвідносячи ці поняття, ми виявили як спільні, так і відмінні ознаки, наведені вище.

Список використаних джерел

1. Дроздова О. Кримінальні проступки: 5 аспектів новели, які мають розуміти усі українці. Закон і Бізнес. 2018. URL: https://zib.com.ua/ua/135393-kriminalni_prostupki_5_aspektiv_noveli_yaki_mayut_rozumiti_u.html.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Панов М.І., Харітонов С.О. Суспільна небезпечність діяння – фундаментальна ознака поняття «кримінальне правопорушення». Юридична Україна. 2019. № 10. С. 13–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2019_10_4.

Панько Аліна Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник: Ткаченко Ірина

Михайлівна, викладач кафедри

кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ КРАЙНЬОЇ НЕОБХІДНОСТІ ТА НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Протягом всього часу розвитку кримінального права такі правові інститути як необхідна оборона та крайня необхідність розвивалися пліч-о-пліч. Їхня правова природа характеризується незлочинним характером дій, що зовнішньо підпадають під ознаки складу злочину, проте спрямовані на усунення небезпеки, що загрожує правам і інтересам, що охороняються законом [6, с. 54]. Крайня необхідність та необхідна оборона мають між собою як подібні, так і відмінні риси. Зокрема, науковці зазначають: «Як необхідна оборона, так і крайня необхідність збігаються в таких ознаках: заподіяна шкода і в тому і другому разі є правомірною; і там і там захищаються особисті та громадські інтереси; кожен з цих інститутів є суб'єктивним правом кожної людини». Однак, між ними значно більше відмінних рис.

Загалом, крайню необхідність слід відрізнити від необхідної оборони за такими ознаками:

1) підставою необхідної оборони є суспільно небезпечне посягання людини, що викликає необхідність у його негайному відверненні або припиненні; підстава крайньої необхідності – небезпека, що безпосередньо загрожує правоохоронюваним інтересам, яку не можна усунути в даний обстановці інакше, як заподіянням шкоди [5, с. 88]; Джерелами небезпеки при крайній необхідності частіше за все виступають: стихійні сили природи, дії тварин, якщо вони нападають не по намові людини, фізіологічні процеси в тілі людини (голод, спрага), неправомірна поведінка людини і т.д. При необхідній обороні відсутнє зіткнення правоохоронюваних інтересів, що є обов'язковою умовою ситуації крайньої необхідності. Тобто, підставою відмежування цих кримінально-правових інститутів є